

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-71>

УДК 336.22-043.86:339.9

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ВПЛИВ НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ

VALUE ADDED TAX IN UKRAINE: ECONOMIC ESSENCE, FEATURES OF FUNCTIONING AND IMPACT ON BUSINESS DEVELOPMENT

Педько Андрій Борисовичкандидат економічних наук, доцент,
Український державний університет науки і технологій
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9941-0518>**Маряниченко Богдан Валерійович**аспірант
Український державний університет науки і технологій
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0498-906X>**Pedko Andrii, Maryanychenko Bohdan**

Ukrainian State University of Science and Technology

У статті здійснено теоретико-нормативний та практичний аналіз економічної сутності податку на додану вартість. Досліджено трансформацію класичних економічних дефініцій ПДВ у процесі його нормативного закріплення та практичного застосування в Україні. Обґрунтовано наявність логічного розриву між класичною моделлю ПДВ як нейтрального податку на споживання та фактичними механізмами його стягнення, що проявляється у визначенні бази оподаткування, адмініструванні податку та застосуванні ненормативних індикативних механізмів контролю. Доведено, що у практиці адміністрування ПДВ відбувається трансформація податку на додану вартість у бік оподаткування обороту, що спричиняє втрату нейтральності та вплив на фінансові результати бізнес-суб'єктів. Особливу увагу приділено оцінці можливих економічних наслідків запровадження ПДВ для фізичних осіб-підприємців у межах спрощеної системи оподаткування.

Ключові слова: податок на додану вартість, дефініційний зсув, валовий дохід, нейтральність оподаткування, спрощена система оподаткування, ФОП.

The article provides a comprehensive analysis of the value added tax (VAT) from the perspectives of classical economic theory, normative regulation, and practical application in Ukraine. It is established that during the introduction and functioning of VAT, a transformation of fundamental economic definitions occurs, particularly the concept of gross income, which leads to a logical gap between the classical theoretical model of the tax and the conditions of its actual implementation. It is demonstrated that the normative design of VAT, as enshrined in the Tax Code of Ukraine, institutionalizes this definitional shift and further develops it through specific mechanisms of tax collection, including import taxation and the determination of the tax base. The practical aspects of VAT functioning in Ukraine are analyzed, including the application of differentiated tax rates, institutional mechanisms of tax administration, and the use of non-formal indicative control instruments such as the "VAT tax burden" indicator. It is substantiated that these practices effectively substitute the taxation of value added with turnover taxation, resulting in the loss of tax neutrality, a direct impact on corporate profits, and a transformation of the role of economic entities within the VAT mechanism. Special attention is given to the analysis of potential economic consequences of introducing value added tax for individual entrepreneurs operating under the simplified taxation system. It is demonstrated that the mechanical extension of the existing VAT mechanism to the activities of sole proprietors may lead to increased business costs, inflationary effects, higher administrative burdens, and a reduction in business activity within the small enterprise sector. The results obtained confirm the necessity of a scientifically grounded approach to any potential expansion of VAT application, taking into account its economic logic and institutional characteristics. In this context, the analysis of the process of expanding the scope of VAT application contributes to a deeper theoretical understanding of the economic nature of value added tax and provides a basis for a more accurate assessment of the feasibility of extending VAT to the simplified taxation system.

Keywords: value added tax, economic essence of VAT, definitional gap, tax base, tax neutrality, individual entrepreneurs, simplified taxation system.



Постановка проблеми. Податок на додану вартість є одним із базових елементів сучасних податкових систем та в економічній теорії традиційно розглядається як нейтральний податок на споживання, що стягується з доданої вартості. Водночас у процесі нормативного закріплення та практичного застосування механізму ПДВ у національних податкових системах виникають суперечності між його класичною теоретичною моделлю та фактичними підходами до стягнення податку. У податковій системі України зазначені суперечності проявляються у відхиленні реальних механізмів функціонування ПДВ від задекларованих теоретичних принципів, що зумовлює необхідність поглибленого економічного аналізу його сутності, логіки нормативного закріплення та практичної реалізації.

Особливої актуальності проблема набуває в умовах обговорення можливого запровадження податку на додану вартість для суб'єктів спрощеної системи оподаткування. За відсутності науково обґрунтованого розуміння економічної логіки функціонування ПДВ та меж її застосування існує ризик механічного перенесення чинного податкового механізму на спрощену систему без урахування її інституційних особливостей.

У зв'язку з цим постає наукова проблема необхідності комплексного дослідження теоретичних засад податку на додану вартість, трансформації його економічних дефініцій у процесі нормативного закріплення та оцінки можливих економічних наслідків його застосування в умовах спрощеної системи оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці податку на додану вартість присвячено значну кількість наукових досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних авторів. У класичних працях зарубіжних економістів, зокрема А. Тейта [5], Л. Ебрілла [7], М. Кіна [4], Б. Локвуда [4], ПДВ розглядається як нейтральний податок на споживання, що стягується з доданої вартості та не впливає на фінансові результати діяльності підприємств за умови повної реалізації механізму податкового кредиту. У зазначених роботах обґрунтовується відмінність ПДВ від податків з обороту та роль бізнес-суб'єктів як адміністраторів податку.

Інституційні та нормативні аспекти функціонування ПДВ висвітлюються в документах Організації економічного співробітництва та розвитку, де акцентується увага на принципі призначення, нейтральності податку та

необхідності мінімізації його впливу на економічну поведінку платників. Зазначені підходи формують теоретичну та нормативну основу сучасних моделей ПДВ.

У працях вітчизняних науковців, зокрема А. Крисоватого [2], О. Десятнюка, А. Соколовської [3], досліджуються економічна сутність ПДВ, його фінансова роль та проблеми функціонування в умовах податкової системи України. Автори аналізують окремі аспекти адміністрування податку, нормативне регулювання та вплив ПДВ на бюджетні надходження.

Водночас, попри значну кількість наукових напрацювань, недостатньо дослідженими залишаються питання трансформації класичних економічних дефініцій податку на додану вартість у процесі його нормативного закріплення та практичного застосування. Зокрема, обмежено висвітлюється вплив нормативного визначення бази оподаткування й неформальних механізмів адміністрування на нейтральність ПДВ та економічну роль суб'єктів господарювання.

Окремої уваги також потребує аналіз можливих економічних наслідків запровадження податку на додану вартість для суб'єктів спрощеної системи оподаткування, зокрема фізичних осіб-підприємців. Наявні дослідження переважно не враховують дефініційні та інституційні особливості функціонування ПДВ, що зумовлює актуальність комплексного аналізу зазначеної проблематики.

Формулювання цілей та завдань дослідження. Метою статті є комплексний аналіз економічної сутності податку на додану вартість шляхом дослідження трансформації його класичних дефініцій у процесі нормативного закріплення та практичного застосування, а також обґрунтування можливих економічних наслідків запровадження ПДВ для суб'єктів спрощеної системи оподаткування. Для досягнення поставленої мети у статті передбачено проаналізувати податок на додану вартість з позицій класичної економічної теорії, дослідити генезис базових дефініцій ПДВ у Податковому кодексі України, оцінити специфіку застосування ПДВ в Україні та обґрунтувати можливі економічні наслідки його запровадження для фізичних осіб-підприємців, що діють на спрощеній системі оподаткування.

Виклад основного матеріалу дослідження. У межах класичної економічної теорії податок на додану вартість розглядається як непрямий податок на споживання, економічний тягар якого покладається на кінцевого

споживача [4]. Така характеристика зумовлена включенням податку до ціни товарів і послуг, унаслідок чого податкові зобов'язання фактично сплачуються в процесі ринкового обміну.

Центральним елементом механізму податку на додану вартість у класичній теорії є категорія доданої вартості, що визначається як приріст вартості, створеної суб'єктом підприємництва на певному етапі виробничо-збутового ланцюга. Оподаткування саме доданої вартості забезпечує поетапний характер стягнення податку та запобігає багаторазовому оподаткуванню обороту.

Згідно з класичною економічною теорією, податок на додану вартість не впливає на фінансові результати діяльності підприємств, оскільки механізм податкового кредиту забезпечує відшкодування сум податку, сплачених у складі вартості придбаних ресурсів. У такій моделі підприємства виступають лише посередниками у процесі перерахування податку до бюджету, не зазнаючи реального податкового навантаження [5].

Важливою догмою класичної економічної теорії є твердження про нейтральність податку на додану вартість щодо виробничих рішень суб'єктів господарювання. Оскільки ПДВ не включається до витрат у повному обсязі та не впливає на прибуток підприємств, він не руйнує стимули до інвестування, вибору технологій або організації виробництва.

Таким чином, у класичній економічній теорії податок на додану вартість розглядається як ефективний інструмент оподаткування споживання, що поєднує фіскальну результативність із нейтральністю щодо економічної діяльності підприємств.

Насамперед з метою аналізу економічної сутності податку на додану вартість доцільно звернутися до класичного трактування категорії валового доходу підприємства, яке сформувалося в період відсутності у податкових системах непрямих податків транзитного типу. У межах позитивного підходу валовий дохід визначався як сукупність фактичних грошових надходжень, отриманих підприємством у результаті реалізації товарів і послуг. Таке визначення безпосередньо відображало економічну природу доходу та не потребувало додаткових застережень або коригувань.

За відсутності податку на додану вартість тотожність між фактичним грошовим потоком і валовим доходом була логічно послідовною та універсально застосовною, що дозволяє розглядати її як методологічну основу кла-

сичної економічної теорії. Запровадження податку на додану вартість істотно змінило структуру грошових надходжень підприємства, оскільки у їх складі з'явилися суми, які економічно не належать суб'єкту господарювання та мають транзитний характер. Унаслідок цього фактичні грошові надходження перестали повністю відображати економічний дохід підприємства.

З метою збереження концепції нейтральності ПДВ та його позиціонування як податку на споживання відбулося коригування поняття валового доходу шляхом виключення з нього сум податку на додану вартість. Таким чином, первісне позитивне визначення валового доходу було доповнене нормативним застереженням, що призвело до зміни його змістовного наповнення. Саме в цьому полягає логічний розрив: економічна категорія, яка раніше охоплювала всі фактичні грошові надходження підприємства, після запровадження ПДВ почала інтерпретуватися вибірково залежно від податкової природи окремих складових грошового потоку.

За таких умов можливим є наступний дефініційний висновок. Якщо валовий дохід підприємства після запровадження ПДВ трактувати як суму грошових надходжень без урахування податку, то за незмінної ринкової ціни реалізації включення ПДВ до складу ціни означає необхідність її підвищення з метою збереження попереднього рівня валового доходу.

За ставки ПДВ у розмірі 20% це дефініційно передбачає зростання цін на відповідну величину. У такому контексті запровадження ПДВ за умови виключення його з валового доходу може бути інтерпретоване як фактор дефініційно зумовленого моментального інфляційного ефекту на рівні ставки податку. При цьому йдеться не про інфляцію як макроекономічний процес, а про інфляційний ефект, зумовлений зміною економічної дефініції. Зростання цін у даному випадку виступає логічним наслідком нового трактування валового доходу, а не результатом зміни реальних економічних умов функціонування ринку.

Таким чином, коригування класичного визначення валового доходу після запровадження податку на додану вартість не є нейтральним з точки зору економічної інтерпретації цінових процесів. Вибір трактування валового доходу як величини без ПДВ закладає необхідність компенсаційного зростання цін, що може бути охарактеризоване як дефініційно зумовлений інфляційний ефект. Це твердження має методологічний характер

і не є емпіричною оцінкою динаміки інфляції. Узагальнюючи вищенаведене, можна сформулювати такі проміжкові висновки:

1. У разі застосування первісної дефініції валового доходу податок на додану вартість безпосередньо впливає на фінансовий результат підприємства та справляється на кожному етапі товарообігу.

2. При використанні скоригованої дефініції валового доходу ПДВ не впливає на прибуток підприємства, проте створює дефініційно зумовлений інфляційний ефект на рівні ставки податку.

Зазначене свідчить про те, що економічна природа податку на додану вартість у теоретичному сенсі залишається незмінною, тоді як відбувається переосмислення його трактування та інтерпретаційних наслідків.

Надалі доцільно перейти до аналізу окремих норм Податкового кодексу України з точки зору їх відповідності економічній логіці оподаткування доданої вартості. Імпорттери – резиденти України, які мають статус платників податку на додану вартість, здійснюючи оплату за товари нерезидентам, на стадії імпорту фактично ще не створюють доданої вартості. На цьому етапі у суб'єкта господарювання виникають виключно додаткові витрати, пов'язані з придбанням товарів, тоді як економічний результат у вигляді доданої вартості формується лише на наступних етапах реалізації таких товарів на внутрішньому ринку.

Попри це, відповідно до норм Податкового кодексу України, податок на додану вартість справляється вже на стадії імпорту. За своєю економічною сутністю таке оподаткування не відповідає класичному розумінню податку на додану вартість, оскільки об'єктом оподаткування виступає не створена додана вартість, а додаткові витрати імпортера. У цьому контексті механізм справляння ПДВ при імпорті доцільно характеризувати як оподаткування валових витрат, а не доданої вартості у прямому економічному сенсі.

На наступних етапах реалізації імпортованих товарів на внутрішньому ринку у платника ПДВ вже формується додана вартість, яка підлягає оподаткуванню. Водночас податкове зобов'язання частково компенсується сумою податку, сплаченого при імпорті, шляхом застосування механізму податкового кредиту. Такий механізм виконує компенсаторну функцію, однак не змінює первинного дефініційного факту оподаткування витрат на стадії імпорту.

Ще одним підтвердженням дефініційної непослідовності механізму ПДВ є положення

статті 198.6 Податкового кодексу України, відповідно до яких суми податку, сплачені оператором поштового зв'язку або експрес-перевізником при імпорті товарів фізичними особами, не відносяться до податкового кредиту.[6] У таких випадках сплачений податок не виконує компенсаторної функції та остаточно набуває характеру оподаткування витрат, що підкреслює обмеженість застосування класичної дефініції податку на додану вартість у нормативній моделі імпорту.

Окремого розгляду потребують положення Податкового кодексу України, зокрема статей 180 та 191, відповідно до яких податок на додану вартість при імпорті товарів підлягає сплаті будь-якою особою, яка ввозить товари на митну територію України в обсягах, визначених Митним кодексом України, незалежно від наявності у такої особи статусу платника ПДВ [6].

У результаті податок стягується з осіб, які не здійснюють господарську діяльність у межах механізму ПДВ та не мають можливості компенсувати сплачені суми податку шляхом податкового кредиту. За своєю економічною сутністю у таких випадках ПДВ остаточно перетворюється на податок з валових витрат, оскільки відсутній зв'язок між сплатою податку та подальшим формуванням доданої вартості. Таким чином, нормативна конструкція ПДВ при імпорті нівелює відмінність між платниками та неплатниками податку з точки зору економічної логіки оподаткування. Статус неплатника податку втрачає своє змістовне значення, оскільки податковий обов'язок виникає незалежно від участі особи у ланцюгу створення доданої вартості.

Водночас слід зазначити, що саме у випадках стягнення ПДВ при імпорті з осіб, які не мають статусу платника податку, сплачений податок безпосередньо впливає на фінансовий результат таких суб'єктів господарювання. Отже, навіть у межах скоригованої дефініції валового доходу існують випадки, за яких податок на додану вартість не є нейтральним щодо прибутку підприємства.

Перейдемо далі до аналізу практичних аспектів функціонування податку на додану вартість в Україні. Саме на рівні практичної реалізації найбільш чітко проявляються відхилення між задекларованою економічною логікою ПДВ та фактичними механізмами його застосування.

У практиці функціонування податку на додану вартість в Україні застосовується декілька ставок ПДВ для окремих видів еко-

номічної діяльності. Наявність диференційованих ставок у межах єдиного податкового механізму призводить до формування асиметричних податкових ланцюгів між контрагентами. У бізнес-діяльності це проявляється у взаємодії суб'єктів, які оподатковуються за різними ставками податку, зокрема у сферах, де частина учасників застосовує знижену ставку ПДВ, а інша – базову. За таких умов ускладнюється формування податкового кредиту та порушується цілісність податкового ланцюга, що створює додаткові економічні спотворення, не пов'язані з реальними обсягами створеної доданої вартості.

З економічної точки зору асиметрія ставок ПДВ впливає на прийняття господарських рішень, змінюючи структуру взаємодії між контрагентами та стимулюючи вибір бізнес-моделей з урахуванням податкових, а не економічних чинників. У результаті податковий механізм починає виконувати функцію перерозподілу економічної активності, що суперечить принципу нейтральності податку на додану вартість та суттєво ускладнює його адміністрування, особливо для суб'єктів малого бізнесу, що перебувають на спрощеній системі оподаткування.

Важливим практичним аспектом функціонування ПДВ в Україні є інституційний механізм адміністрування податку, зокрема процедура зупинення реєстрації податкових накладних відповідно до статті 201.16 Податкового кодексу України. Застосування механізму блокування податкових накладних на підставі критеріїв ризиковості створює для суб'єктів підприємництва додаткові економічні ризики.[6] У практичному вимірі це призводить до порушення ліквідності підприємств, затримки грошових потоків та ускладнення виконання договірних зобов'язань. При цьому негативні економічні наслідки можуть наставати за відсутності встановленого факту порушення податкового законодавства, що є грубим порушенням конституційних прав суб'єктів підприємницької діяльності.

Крім безпосереднього впливу на діяльність платника податку, зазначений механізм має вторинні економічні наслідки для інших учасників економічного ланцюга. Відсутність зареєстрованої податкової накладної позбавляє покупців права на формування податкового кредиту, що зумовлює прямі фінансові втрати контрагентів, які не мають можливості впливати на дії своїх постачальників. У сукупності це негативно впливає на стабільність ділових зв'язків, підвищує транзакційні витрати та зни-

жує передбачуваність умов ведення бізнесу, формуючи додаткові бар'єри для економічної активності.

Окремої уваги заслуговує практика використання контролюючими органами показника так званого «податкового навантаження ПДВ», який фактично застосовується як неформальний інструмент контролю податкової поведінки платників податку. Зазначений показник не має нормативного закріплення у Податковому кодексі України та доводиться до платників податку переважно за наявною практикою адміністрування. На практиці він встановлює мінімально допустимий рівень сплати ПДВ у відсотковому відношенні до валового доходу підприємства.

З економічної точки зору застосування такого підходу призводить до підміни передбаченого законодавством механізму оподаткування доданої вартості розрахунком податку за принципом податку з обороту. У результаті платники податку змушені орієнтуватися не на фактичну величину створеної доданої вартості, а на досягнення індикативного рівня податкових платежів. У такому випадку застосування ненормативного показника «податкового навантаження ПДВ» нівелює дефініцію нейтральності податку, оскільки сплата податку, розрахованого за принципом навантаження на оборот, безпосередньо впливає на прибуток підприємства.

Зазначена практика свідчить про наявність стійкого розриву між нормативною конструкцією податку на додану вартість та реальними підходами до його стягнення, що негативно впливає на передбачуваність податкового навантаження та економічну логіку підприємницької діяльності.

На підставі проведеного аналізу практичних аспектів функціонування податку на додану вартість в Україні можна констатувати наступне:

1. Щодо нейтральності податку на додану вартість [7].

Класична економічна теорія розглядає ПДВ як нейтральний податок, що не впливає на фінансові результати діяльності підприємств за умови його справляння відповідно до механізму податкових зобов'язань і податкового кредиту. Водночас застосування показника «податкове навантаження ПДВ» у практиці адміністрування призводить до визначення суми податку незалежно від реальної величини створеної доданої вартості, що зумовлює прямий вплив податкових платежів на прибуток підприємств і свідчить про втрату податком властивості нейтральності.

2. Щодо бази оподаткування [5].

У класичній моделі ПДВ об'єктом оподаткування є саме додана вартість, що визнається як приріст вартості на кожному етапі виробничо-збутового ланцюга та принципово відрізняє податок на додану вартість від податків з обороту. Практика орієнтації на індикативний показник «податкового навантаження ПДВ» фактично підміняє оподаткування доданої вартості оподаткуванням обороту, що не відповідає класичній дефініції податку.

3. Щодо ролі підприємств у механізмі справляння ПДВ [8].

Класична концепція ПДВ передбачає, що підприємства виконують виключно адміністративну функцію зі справляння податку та перерахування його до бюджету, не будучи економічними носіями податкового тягаря. У разі застосування ненормативного показника «податкового навантаження ПДВ» підприємства фактично стають безпосередніми платниками податку, оскільки змушені сплачувати його за рахунок власних фінансових ресурсів, що суперечить класичному розумінню ролі суб'єктів господарювання у механізмі ПДВ.

4. Щодо економічного носія податку [4].

У класичній економічній теорії ПДВ визнається як податок на споживання, економічний тягар якого повністю перекладається на кінцевого споживача. Застосування показника «податкового навантаження ПДВ» у практиці адміністрування призводить до ситуації, за якої частина податкових зобов'язань не може бути перекладена у ціну та залишається на підприємстві, що свідчить про відхилення від теоретичної моделі податку на споживання.

Наукова новизна дослідження полягає у методологічному аналізі податку на додану вартість через призму трансформації базових економічних дефініцій у процесі його нормативного закріплення та практичного застосування. У роботі вперше системно обґрунтовано, що нормативне коригування класичного трактування валового доходу призвело до формування логічного розриву між теоретичною моделлю ПДВ та механізмами його фактичного функціонування.

Уперше доведено, що інституціоналізація зазначеного дефініційного зсуву в Податковому кодексі України та подальший розвиток у практиці адміністрування, зокрема через застосування ненормативних індикативних механізмів адміністрування, зумовлюють трансформацію ПДВ з податку на додану вартість у податок з обороту. За таких умов податок втрачає властивості нейтральності, почи-

нає безпосередньо впливати на фінансові результати діяльності підприємств і змінює роль суб'єктів господарювання у механізмі його справляння.

Висновки. У результаті проведеного дослідження узагальнюючі висновки доцільно поділити на дві групи: теоретично-нормативні та такі, що стосуються практичних аспектів функціонування податку на додану вартість в Україні.

Теоретично-нормативні висновки охоплюють сферу базових економічних дефініцій та відображають трансформацію класичного трактування податку на додану вартість у процесі його нормативного закріплення:

1. Проведений аналіз засвідчив, що запровадження податку на додану вартість супроводжувалося нормативною трансформацією базових економічних дефініцій, зокрема поняття валового доходу, що призвело до логічного розриву між класичною теоретичною моделлю ПДВ та умовами його фактичного функціонування. Унаслідок зміни дефініції валового доходу відбувся переніс впливу податку з фінансового результату підприємств на зумовлений макроекономічний інфляційний ефект.

2. Нормативна конструкція податку на додану вартість, закріплена у Податковому кодексі України, інституціоналізує зазначений дефініційний зсув, який отримує подальший розвиток у механізмі справляння ПДВ при імпорті. За таких умов об'єктом оподаткування фактично стають валові витрати імпортера, що є наслідком первинного розриву у класичній дефініції валового доходу та свідчить про послідовне відхилення від економічної логіки оподаткування саме створеної доданої вартості.

До висновків, що характеризують практичні аспекти адміністрування та застосування податку на додану вартість, належать такі положення:

3. Практика застосування податку на додану вартість в Україні характеризується системними відхиленнями від задекларованих принципів податку, що проявляється у використанні диференційованих ставок ПДВ, інституційних обмежень у процесі адміністрування та формуванні асиметричних податкових ланцюгів між суб'єктами господарювання.

4. Виявлено, що застосування ненормативного показника «податкове навантаження ПДВ» у практиці адміністрування фактично підміняє законодавчо визначений механізм оподаткування доданої вартості розрахунком податку за принципом податку з обороту. За

таких умов ПДВ втрачає властивості нейтральності, безпосередньо впливає на прибуток підприємств, не перекладається повністю на кінцевого споживача, а суб'єкти господарювання перестають виконувати виключно адміністративну функцію у механізмі його справляння.

5. З урахуванням первісної мети дослідження встановлено, що можливе запровадження податку на додану вартість для фізичних осіб-підприємців без попередньої адаптації механізму його справляння до принципів спрощеної системи оподаткування може призвести до зростання витрат ведення бізнесу, підвищення цін на товари та послуги

кінцевого споживання, збільшення адміністративного навантаження на контролюючі органи та скорочення ділової активності внаслідок припинення діяльності частини суб'єктів малого підприємництва.

Усі наведені теоретично-нормативні та практичні висновки у сукупності підкреслюють необхідність проведення детального та науково обґрунтованого аналізу доцільності розширення сфери застосування податку на додану вартість за рахунок сегмента спрощеної системи оподаткування, з урахуванням його фактичних економічних характеристик і практики функціонування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міністерство фінансів України. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження обов'язкового податку на додану вартість для фізичних осіб-підприємців (2025). Опубліковано на сайті Мінфіну (дата публікації 18.12.2025).
2. Крисоватий А. І., Десятнюк О. М. Податок на додану вартість у системі непрямого оподаткування. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. – 2016. – № 2. – С. 7–18.
3. Соколовська А. М. Податок на додану вартість: економічна сутність та проблеми функціонування. *Фінанси України*. – 2014. – № 5. – С. 20–34.
4. Keen M., Lockwood B. The Value Added Tax: Its Causes and Consequences. *Journal of Development Economics*. – 2010. – Vol. 92(2). – Pp. 138–151.
5. Tait A. A. Value Added Tax: International Practice and Problems. IMF Working Paper. – 1988.
6. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 12.01.2026).
7. Ebrill L., Keen M., Bodin J.-P., Summers V. The Modern VAT. Washington, DC: IMF, 2001.
8. OECD. International VAT/GST Guidelines. Paris: OECD Publishing, 2017.

REFERENCES:

1. Ministry of Finance of Ukraine. Project Zakonu pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo zaprovadzhennia obov'iazkovoho podatku na dodanu vartist dlia fizychnykh osib-pidpriyemtsiv [Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the introduction of mandatory value added tax for individual entrepreneurs]. Available at: <https://mof.gov.ua> (accessed December 18, 2025).
2. Krysovaty A. I., Desiatniuk O. M. (2016) Podatok na dodanu vartist u systemi nepriamoho opodatkuvannia [Value added tax in the system of indirect taxation]. *Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, vol. 2, no. 2, pp. 7–18.
3. Sokolovska A. M. (2014) Podatok na dodanu vartist: ekonomichna sutnist ta problemy funktsionuvannia [Value added tax: economic essence and problems of functioning]. *Finansy Ukrainy*, vol. 5, no. 5, pp. 20–34.
4. Keen M., Lockwood B. (2010) The Value Added Tax: Its Causes and Consequences. *Journal of Development Economics*, vol. 92(2), pp. 138–151.
5. Tait A. A. (1988) Value Added Tax: International Practice and Problems [Value added tax: international practice and problems]. Washington, DC: International Monetary Fund. (in English).
6. Verkhovna Rada of Ukraine. Podatkovi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of December 2, 2010 No. 2755-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed January 12, 2026).
7. Ebrill L., Keen M., Bodin J.-P., Summers V. (2001) The Modern VAT [The modern value added tax]. Washington, DC: International Monetary Fund. (in English).
8. OECD. (2017) International VAT/GST Guidelines [International VAT/GST guidelines]. Paris: OECD. (in English).

Дата надходження статті: 07.12.2025

Дата прийняття статті: 16.12.2025

Дата публікації статті: 29.12.2025